

МІФОЛОГІЯ

ПРОГРАМА ДОПРОФІЛЬНОГО КУРСУ. 6—7 КЛАСИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Гуманізація освіти передбачає забезпечення всебічного загальнокультурного розвитку учнів, формування гармонійної, цілісної особистості, що є важливою передумовою й суттєвим чинником її професійного становлення і самореалізації. Сьогодні гуманізація освіти є одним з найголовніших засобів заповнення духовного вакууму, що виник унаслідок розпаду старих ідеологічних схем, одним з основних джерел формування нової соціальної ідеології, здатної змінити менталітет суспільства.

Сьогодні на першому плані — гуманістичні цінності національної та світової культури. Отже, школа покликана формувати громадянина, якому притаманні висока культура, обізнаність зі здобутками людства в царині мистецтва, здатність до творчості. Відродження втрачених критеріїв моральності, які виробило людство впродовж тисячоліть, можливе в процесі утвердження вічних загальнолюдських уявлень про честь і совість, добро і зло, красу й потворність.

Гармонійно розвинену особистість не можна уявити без глибоко усвідомленого почуття національної гідності. Вона має засвоїти систему наукових знань про природу, людину, суспільство та навколишній світ, тобто про культурні надбання людства. Важливою складовою цих культурних скарбів є міфологія, яка останніми роками ігнорувалась нашими навчальними закладами. Тому оволодіння міфологічним пластом культури людства є актуальною проблемою сьогодення, невідкладним завданням тих, хто вважає себе культурними й освіченими людьми.

Цей курс відчиняє вікно в історію світової культури. Він призначений для вивчення в середніх класах загальноосвітніх шкіл, гімназій та ліцеїв, краще — паралельно з курсом всесвітньої історії.

Курс міфології передбачає тісний зв'язок із художньою літературою, історією, географією, біологією, образотворчим мистецтвом.

Як зазначено у Програмі ЮНЕСКО від 22 червня 1992 року «Освіта та навчання ХХІ ст.», «виникає потреба вийти за межі однієї культури. Ніколи жодна культура та її окремі етапи не дають відповіді на всі питання. Настав час зібрати мудрість з усієї планети». Одним з найважливіших завдань сучасної школи є поглиблення гуманітаризації навчання. Залучення до колись священних знань — міфології стане першою сходинкою на шляху до опанування культурних надбань людства.

Основною метою і завданням занять з міфології є ознайомлення школярів із категоріями міфічних героїв, з найдавнішими міфами народів світу та визначення місця серед них слов'янської міфології, розкриття особливостей давнього міфологічного світосприйняття, тобто закладання основ розуміння учнями історії та етапів розвитку світової культури. Учитель має показати вихованцям, яким чином використовуються скарби міфології в літературі та мистецтві.

Міфологія стала тим підґрунтям, на якому згодом розвинулися наука і мистецтво. А тому без знання міфів неможливе вивчення історії, філософії, етнографії, релігії, літератури. Основними формами і методами занять є: розповідь та лекція вчителя з використанням ілюстративного матеріалу, фонограм, фільмів; виступи окремих учнів із повідомленнями; бесіда; творча дискусія.

Наприкінці вивчення курсу можна провести залік, учнівську конференцію або захист курсових робіт з міфології, виставку поробок та малюнків учнів.

У процесі занять учні повинні відновити в пам'яті ті твори, які вже вивчалися на уроках української й зарубіжної літератури, історії. Вони мають прочитати певну кількість міфів, знати географічне положення, економічне становище тих країн, міфи яких вивчаються (на період появи цих міфів), доречно вживати у мовленні крилаті вислови та афоризми з Біблії, античної й слов'янської міфології.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ПРОГРАМИ 6 КЛАС (34 години)

Дата проведення уроку	Зміст навчального матеріалу	Вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	2	3
	Вступ. Що таке міф і міфологія? Міф як найдавніша форма пізнання світу, плід поетичної фантазії народу, що часто спирається на певні реальні події та факти. Анімалістичний погляд первісних людей на світ. Тотемізм як віра людини у своє походження від певного прашура (рослини чи тварини).	Учень (учениця): <ul style="list-style-type: none"> · називає хронологічні межі історії стародавнього світу; · правильно застосовує відлік часу до н. е. та н. е.; · пояснює значення понять: <i>стародавній світ, міф, міфологія, магія, анімізм, тотемізм, міфічний час</i>;

1	2	3
	<p>Теогонія — сукупність давніх поглядів на походження богів і Всесвіту. «Стоглав» — звід постанов церковного собору 1551 р., в одній із частин якого говориться про язичництво і міфологію. Міфічний час. Міфічна модель часу. Герої міфів: першопредки, деміурги, культурні герої, духи, боги. Символічне значення числа в міфах. Міфологія — найдавніша форма світогляду та основа культури людства загалом</p>	<ul style="list-style-type: none"> • наводить приклади міфів як найдавнішої форми світогляду
Розділ I. Найдавніші міфи про створення світу, людей і тварин		
	<p>Виникнення Всесвіту: креаційна ідея творення — світ створений надприродною істотою — Богом — творцем, чаклуном тощо. «Еволюційні ідеї» пояснюють виникнення Всесвіту із хаосу, мороку або води, яйця та ін. «Світове дерево» — модель будови світу, яка може бути розглянута по вертикалі згідно з давньоязичницьким уявленням про світобудову: небо, гілля дерев, коріння із зображенням змій, жаб, риб, фантастичних чудовиськ. Горизонтальне бачення «світового дерева» — можливість визначення частин світу, пір року — літа, осені, зими, весни. Універсальність образу «світового дерева», його представленість у багатьох міфологіях світу, наприклад, у «Рігведі», індійській, ацтекській, нанайській, перській, асирійській міфології, у слов'янській художній культурі (вишиванки, поезії, пісні, образотворче мистецтво). Його опис ми зустрічаємо у народній поезії («Як далеко в чистому полі дуб стояв корехів'ястий», «Стоїть яворець тонкий, високий, гей, дай Боже!») і в літературі (М.В.Гоголь «Травнева ніч»). Образ «світового дерева», моделюючи структуру світу, здійснює ще одну важливу функцію — зв'язок епох і часів, засвідчуючи спадковість культурних традицій людства, поєднання минулого, сьогодення і майбутнього.</p> <p>Знаки-синоніми «світового дерева»: «світова гора», «світове яйце», міст (калиновий міст) тощо.</p> <p>Світова гора в міфах. (Гора втілює в собі ідею вертикалі, світової осі або центру світу. Світова гора в уявленнях різних народів піднімається з вод первісного Океану, організовуючи простір і час. В індійській міфології — гора Меру, у Стародавньому Єгипті — з первісного океану піднімається пагорб Бен-бен, створений богом. «Світова гора» греків — Олімп, «світова гора» у Китаї — Куньлунь, що поєднала землю з небом. (У Біблії священною горою є гора Синай.)</p> <p>«Світове яйце» — символ творчої енергії, з якої народжується Всесвіт у багатьох міфологіях світу. Зв'язок космогонічної функції яйця з ідеєю родочості у багатьох народів. Великодні яйця-писанки як утілення оновлюючої сили «світового яйця». Образ «світового яйця» у слов'янських казках, загадках. Створення світу за Біблією.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає найдавніші міфи про створення світу, людей і тварин, найвідоміші есхатонічні міфи; • застосовує та пояснює на прикладах поняття і терміни: «світове дерево», «світове яйце», креаційна та еволюційна ідеї творення світу; • описує образ «світового дерева», використовуючи народну поезію та літературні твори, світобудову згідно з уявленнями язичників; • порівнює образ «світового дерева» у міфах різних народів світу; • висловлює судження про зв'язок епох і часів, засвідчуючи спадковість культурних традицій людства, поєднання минулого, сьогодення і майбутнього у міфах про походження Всесвіту і людини

1	2	3
	<p>Космічне яйце, небесні стовпи, землетруси — сплетіння міфів про походження світу. «Первісний хаос» (ілюстрація з книги Р.Фладда «Про космічне двоєднання»). Перший день творіння. «Хай буде світло!» (там само). «Створення світу» (мініатюра з давньоіудейського манускрипту «Золота Хаґада»). «Створення світу» (мозаїка собору Сан-Марко, Венеція, XI—XII ст.). «Шість днів творіння» (мініатюра «Кодексу Хільдегарди», Німеччина, XII ст.).</p> <p>Есхатологічні міфи — пророцтва про кінець світу. «Легенда про потоп» у Старому Заповіті Біблії</p>	
Розділ II. Стародавня міфологія		
	<p>Єгипетська міфологія Географічне положення, економічне становище Стародавнього Єгипту. Річка Ніл та її відображення у давньоєгипетській міфології. Всесвіт, «світове дерево» в уявленнях давніх єгиптян. Релігія єгиптян. Верховний бог Сонця Ра, уславлення богів Амона, Осіріса, Анубіса, Нефертума, Гора, Ізиди, Геба, Нут, Тота. Божества, які супроводжували людей протягом життя. Боги темряви та померлих. Бальзам смерті. Країна померлих в уявленнях стародавніх єгиптян. Священні тварини, квіти. Роль релігійних вірувань у житті єгиптян. Відображення єгипетських божеств у скульптурі: Ра, Маат, Нейт, Пта, Осіріс. Бронзова скульптура «Ізіда із сином Гором» (VII—VI ст. до н. е.). Походження крилатих висловів «покривало Ізиди», «відродився з попелу як фенікс». Піраміди — диво світу, найвідоміші споруди на Землі. Міф про знищення людства. Міфи, які народжуються в наш час. Міфи Межиріччя Шумери, аккадці, вавилоняни. Географічне положення і природа Месопотамії. Шумерський та вавилонський міфи про створення світу. Явища природи, зміни в господарському житті пояснювались подіями із життя богів. Уявлення про Всесвіт. Міфи, що лягли в основу біблійних сюжетів та християнського вчення: «Золота доба та її кінець» (біблійна «Вавилонська вежа»), «Щасливе життя на острові Дільмун» (схожість о. Дільмун з біблійним Едемом), «Сходження богині Іштар у підземне царство». Цей міф став праобразом християнського вчення про загибель і воскресіння у славі Ісуса Христа. Проповідь покори у міфі про Всесвітній потоп. Чому міф про Всесвітній потоп, який знищив майже все людство, виник саме на цій території? Потойбічний світ. Епічний цикл про Гільгамеша. Пантеон богів Межиріччя. Тварини. Міфічні істоти. Втілення образів міфології Межиріччя в образотворчому мистецтві; рельєфи, які зображують Гільгамеша</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає час утворення єдиної держави в Єгипті, імена головних давньоєгипетських богів, найважливіші досягнення давньоєгипетської культури; • правильно застосовує відлік років до нашої ери; • показує на карті долину ріки Ніл, територію єгипетської держави, район найбільших пірамід, основні столиці Єгипту; • застосовує та пояснює на прикладах поняття і терміни: <i>релігія, фараон, жерці, єгипетські піраміди, мумія, сфінкс, ієрогліф, папірус</i>; • описує пантеон основних богів давніх єгиптян; • наводить приклади відображення в міфах та релігії життя єгиптян, розвитку культури; • пояснює вплив природних умов на створення тих чи інших давньоєгипетських міфів; • висловлює судження про походження крилатих висловів: «покривало Ізиди», «відродитися з попелу як фенікс» <p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає час, на який припадає поява міфів Вавилону, Ассирії, Фінікії, Давньоєврейського і Халдейського царств, Перської держави; • називає основних богів та героїв, культурні здобутки та особливості релігії народів Передньої Азії; міфи, що лягли в основу християнського вчення; • показує на карті територію Дворіччя, Давнього Вавилону, Ассирії, Фінікії, Давньоєврейського і Халдейського царств, Перської держави; • застосовує та пояснює поняття і терміни: <i>Біблія, пророки, Вавилонська вежа, Сади Семіраміди, клинопис</i>;

1	2	3
	<p>(Лувр, Британський музей та музей образотворчого мистецтва ім. О.С.Пушкіна в Москві). Вавилон — брама Бога на Землі. Сади Семіраміди — сьоме диво світу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • описує найзначніші пам'ятки культури народів Передньої Азії; • порівнює географічні умови Дворіччя і Давнього Єгипту, вірування, культурні здобутки населення Дворіччя та Давнього Єгипту; • пояснює вплив природних умов на життя людей та їхні релігійні вірування у Дворіччі, причини загибелі держав у Передній Азії; • визначає внесок держав Передньої Азії у світову культуру
	<p>Індійський народний епос Географічне положення та економічне становище стародавньої Індії. «Пуп землі» в міфології Індії. Релігія стародавніх аріїв. Брахманізм, джайнізм, буддизм. Індійський народний епос. Веди («Рігведа»), «Рамаєна» (опис пригод і діянь Рами), «Магабгарата». Уславлення в них богів Варуни, Індри, Вішну, Брахми, Агни, Мітри, Крішни, Шиви. Будда — засновник буддизму. Уявлення про потойбічний світ. Тваринний і рослинний світ у міфології Індії. Міф про Потоп.</p> <p>Китайська міфологія Географічне положення, економічний розвиток Давнього Китаю. Сукупність міфологічних систем давньокитайської, лаоської, буддійської та пізньої народної міфології. Цикл міфів про праматір Нюйва. Космогонічні міфи, які пояснювали виникнення людини і природи діленням і перетворенням жіночого й чоловічого начал — Янь та Інь. Тварини й рослини у китайських міфах. Міфи про стихійні лиха. Стародавні герої — автори найважливіших технічних досягнень глибокої давнини: Суйжень здобув вогонь, Ючао створив перший намет та ін. Напівлюди, напівтварини. Міф про потоп. Культ предків. Потойбічний світ у китайській міфології. Зв'язок релігії й міфології</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає час виникнення цивілізацій в Індії та Китаї, розквіту Індії, становлення могутньої держави в Китаї, засновників буддизму та конфуціанства, основні досягнення культури індії та Китаю; • називає основних богів і героїв Китаю та Індії; • показує на карті центри індійської та китайської цивілізацій, Велику Китайську стіну; • застосовує та пояснює поняття і терміни: <i>брахманізм, брахман, веди, індуїзм, буддизм, конфуціанство</i>; • описує пам'ятки культури; • наводить факти, що свідчать про високий рівень розвитку культури в давніх Індії та Китаї; • визначає вплив природних умов на життя людей в Індії та Китаї, внесок давніх Індії та Китаю в скарбницю світової культури
Розділ III. Антична міфологія		
	<p>Грецька міфологія Географічне положення та природні умови Давньої Греції. Боги першого, другого, третього і четвертого поколінь. Грецький Олімп, Верховне божество грецької міфології — Зевс. Пантеон грецьких богів та героїв: Кронос, Посейдон, Аїд, Гера, Артеміда, Афіна, Афродита, Ерот, Гефест, Деметра, Гермес, Арес, Геракл та інші. Найвідоміші міфи Давньої Греції: про Прометея, подвиги Геракла, про Дедала та Ікара, Троянський цикл, міфи про аргонавтів, Орфея та Еврідіку, Нарциса. Міфи Греції про походження квітів, рослин, тварин. Всесвіт, «світове дерево», «світова гора», «пуп землі» в уявленнях давніх греків. Міфічні істоти. Уявлення про потойбічний світ.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає час розквіту Критської та Ахейської цивілізацій, хронологічні межі Троянської війни, Гомеровський період в історії Греції, основні грецькі міфи Критського та Троянського циклів, їх героїв, основних богів грецької міфології, дива світу, створені стародавніми греками; • показує на карті території Критської та Ахейської цивілізацій, Пелопоннес, Лаконіку, Аттику, напрями морських походів героїв грецьких міфів; • застосовує та пояснює на прикладах поняття і терміни: <i>античність, елліни, боги-олімпійці, грецькі міфи, титани</i>;

1	2	3
	<p>Крилаті вислови грецької міфології: <i>бути на Олімпі, золоте руно, одіссея, царство Аїда, авгієві стайні, яблуко розбрату, геркулесові стовпи, ахіллесова п'ята, танталові муки, сізіфова праця, хаос, дамоклів меч, дари данайців, гомеричний сміх, панічний страх, канути в Лету, ріг достатку</i> та ін. Античні боги в скульптурі: Аполлон Бельведерський Асклепій та Гігея, Афіна, Гера, Діоніс та ін. Міфічні теми в живописі. Образ Орфея в музиці: «Орфей» К.Монтеверді, «Орфей і Еврідіка» К.Глюка та ін. Дива світу, створені давніми греками</p>	<ul style="list-style-type: none"> • наводить приклади культурних досягнень на Криті та в Мікенах, відображення грецьких міфів у культурній спадщині Відродження, Нового часу та сьогодення; • визначає вплив природних умов на життя людей та їхні релігійні вірування на Балканському півострові й островах Егейського моря; • пояснює походження й значення відомих крилатих висловів: <i>бути на Олімпі, золоте руно, одіссея, царство Аїда, авгієві стайні, яблуко розбрату, геркулесові стовпи, ахіллесова п'ята, драконівські закони, танталові муки, сізіфова праця, хаос, дамоклів меч, дари данайців, гомеричний сміх, панічний страх, канути в Лету, ріг достатку</i> та ін.
	<p>Римська міфологія Рівень розвитку Давнього Риму. Всесвіт, «світове дерево» в уявленнях римлян. Пантеон римських богів та героїв: Юпітер, Сатурн, Нептун, Плутон, Юнона, Діана, Мінерва, Венера, Купідон, Вулкан, Марс, Янус. Найвідоміші римські міфи. Римські міфи про походження тварин, квітів. Міфічні істоти. Потойбічний світ. Легенда про виникнення Рима. Крилаті слова і вислови: <i>колесо фортуни, вакханалія, поклоніння Вакху, дволикий Янус, парнас, вакханалія</i>. Вакх в уявленнях видатних художників: Якопо Сансовіно «Вакх», Мікеланджело де Караваджо «Вакх із келихом вина», Пітер Пауль Рубенс «Вакх», «Венера та Бахус». Уявлення про красу в різні часи: Єлена Прекрасна (скульптура римських часів), Сандро Боттичеллі «Народження Венери». Мистецтво Риму, яке стало легендою</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає основних богів та героїв римської міфології, найвідоміші римські міфи; • показує на карті Апеннінський півострів, міста Рим, Карфаген; • застосовує та пояснює поняття і терміни: <i>християнство, триумф, гладіатор</i>; • порівнює грецьку і римську міфологію та релігію; • наводить приклади відображення міфів Давнього Риму в мистецьких образах; • пояснює походження і значення крилатих висловів: <i>колесо фортуни, вакханалія, поклоніння Вакху, дволикий Янус, Парнас</i>
Розділ IV. Біблія		
	<p>Християнська міфологія Книга книг Священного Письма – Біблія. Старий та Новий Завіт. Історичне, релігійне, міфологічне значення Біблії. Основні біблійні оповіді: «Створення світу», «Всесвітній потоп», «Вавилонська вежа», «Історія блудного сина», «Мудрість Соломона», «Народження Христа», Богородиця, апостоли, зрада Іуди, Христос і Пілат, Ірод, Апокаліпсис. Афористичні біблійні вислови: <i>за часів Адама; каїнова печать; Вавилон; Вавилонське стовпотворіння; єгипетська неволя, обітована земля; поцілунок Іуди; випити гірку чашу; нести свій хрест; зійти на Голгофу;</i></p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає роки життя Ісуса Христа, виникнення християнства; створення книг Священного Письма; • показує на карті територію Римської імперії в I ст. н. е.; • застосовує та пояснює поняття і терміни: <i>християнство, Євангеліє, апостоли, церква, Біблія</i>; • порівнює християнство й релігію греків та римлян, побут і традиції римлян і греків; • пояснює афористичні біблійні вислови: <i>за часів Адама; каїнова печать; Вавилон; вавилонське стовпотворіння; єгипетська неволя; обітована земля; поцілунок Іуди;</i>

1	2	3
	<i>Дантове пекло; кінець світу; кесарю кесаре- ве, а Богу Богове; корінь зла; хто сіє вітер — пожне бурю; манна небесна, притча во язи- цех, Содом та Гоморра, умивати руки. Звер- нення художників, скульпторів та компози- торів до біблійних образів</i>	<i>випити гірку чашу; нести свій хрест, зійти на Голгофу; Дантове пекло; кінець світу; кесарю кесаре- ве, а Богу богове; корінь зла; хто сіє вітер — пожне бурю; манна не- бесна, притча во язицех, Содом та Гоморра, умивати руки;</i> • наводить приклади відображен- ня біблійних образів у мистецтві
Повторення		

7 КЛАС (34 години)

Дата проведення уроку	Зміст навчального матеріалу	Вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	2	3
Розділ V. Давньослов'янська міфологія		
	<p>Уявлення язичників про будову світу як структури, що складається з чотирьох елементів: землі, двох небес, підземно-водної зони.</p> <p>Уявлення про море (лежить на півночі, де на скляних горах стоїть кришталевий палац Кошія Безсмертного). Зв'язок уявлень про море з Льодовитим океаном і північним саявом.</p> <p>Уявлення про «матір — сиру землю» як ґрунт, що дає урожай. Богиня землі — Мокоша.</p> <p>Уявлення мисливців мезоліту про небо як простір, коловоротом якого керують дві володарки — Велика й Мала ведмедиці.</p> <p>Уявлення землеробів про небо як місце високо над землею, де містяться великі запаси води — «хлябі небесні», якими розпоряджається верховне божество.</p> <p>Уявлення про сонце як про силу добра, що розганяє темряву. Бог сонячного світла — Хорс.</p> <p>Уявлення про підземно-підводний ярус світу, пов'язане із концепцією підземного океану, занурившись у який, сонце всю ніч пливе на водоплавних птахах (качках, лебедях). Культ ящера, що відображає уявлення язичників про сонце, яке ковтає підземний ящер. Культ ящера, втілений у художній творчості (антропоморфні фабули із середнього Придніпров'я, хороводна гра «Ящур»). Особливість слов'янської (давньоукраїнської) міфології — поєднання у ній вищих небесних божеств і нижчих (земних) духів. Верховні божества слов'ян: Ор (Ра), Род, Дажбог, Сварог, Хорс, Перун. Інші боги: Стрибог, Ярило, Самаргл, Велес, Світовид, Купало. Жіночі божества: Березина, Дана, Лада, Леля, Жива, Слава, Марена, Мокоша, Коляда. Праукраїнська демонологія (русалки, мавки, водяники, лісовики, домовики, відьми, вовкулаки). Походження назв рослин, квітів, тварин.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • показує на карті основні напрями Великого розселення слов'ян, території розселення східнослов'янських племінних союзів у XVIII—IX ст., Київської держави наприкінці IX—X ст.; • застосовує та пояснює поняття і терміни: <i>слов'яни, анти, склавини, Велике розселення слов'ян, Київська Русь, магія, анімізм, тотемізм, релігія; язичник, космогонічні уявлення язичників;</i> • визначає особливість слов'янської (давньоукраїнської) міфології; • характеризує основних слов'янських богів; • здійснює порівняльний аналіз слов'янської міфології з уже відомими міфами народів світу; • описує основних богів; • пояснює крилаті вислови зі слов'янської міфології: <i>за царя Гороха; Дажбогові онуки; стріли Перуна; купальські вогні; цвіт папороті; залоскочуть русалки; цур тобі, пек; умора; після дощукі в четвер;</i> • наводить приклади відображення міфологічних образів у мистецтві

1	2	3
	<p>Рослини-тотєми (дуб, тополя, верба, калина, береза, бук, ясен). Тварини-тотєми (коза, ведмідь, тур, бик, вїл, корова, кїнь, собака). Птахи-тотєми (сокл, лелека, зозуля, лебїдь, пївень). Порївняння культу Рода з культуром Осїрїса в Стародавньому Єгїпті, Артемїди в Давній Греції. Дарунки богам, їгриша. Зображення культуровї сцени на сїднїй вежі Софїї Київської. Український іконопис. Втілення в ньому давнїх вірувань наших предкїв («Марїя Оранта» в Софїйському соборї м. Києва, «Волинська Богоматїр», «Покрова з портретом гетьмана Б.Хмельницького» Національний художнїй музей, м. Київ). Мотиви і образи слов'янської мїфологїї у творчостї українських митцїв І.Гончара, Г.Кальченко та їн.</p> <p>Крилатї вислови зі слов'янської мїфологїї: за царя Гороха; Дажбоговї онуки, стрїли Перуна; купальські вогнї; цвіт папоротї; залоскочуть русалки; цур тобї, пек; умора; пїсля дощуку в четвер</p>	
Роздїл VI. Легенди та мїфи Середньовїччя		
	<p>Перська мїфологїя Священна книга «Авеста», уславлення Мїтри, Вайю, Ардвісури, Анаїти. Пізнїшї обробки іранського епосу в «Шахнаме». Образ Каюмарса — першолюдїни. Мусульманська релїгїя. «Коран» — священна книга ісламу. Верховнїй бог Аллах, пророк Мухаммед</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає священнї книги, • пояснює і застосовує поняття <i>Коран, іслам, халїфат</i>; • описує пам'ятки арабської культури; • характеризує історичну постать Мухаммеда, видатнї постатї ісламської культури (Аль-Бїрунї, Ібн Сїна, Фїрдоусї); • визначає характернї риси арабського суспїльства, моральнї цїннїстї ісламу; • висловлює судження щодо внеску арабської культури у свїтову духовну спадщину
	<p>Африканська мїфологїя Космогонїчнї мїфи народїв Африки. Історїя створення свїту, яку розповїв народ Ганда. Етїологїчнї мїфи: «Як були створенї людї», «Як дїти закинули сонце на небо». Культовї мїфи: «Чому людї вмирають», «Як людї здобули вогонь», «Чому мавпа не живе серед людїв». Тотемїзм африканських мїфїв. Пращури людїв, прашури тварин. «Дїти леопарда», «Історїя народу Ронга про буйвола Матланту-Ва-Лїбала». Фантастичнї тварини в африканських мїфах («Блакитнїй лев»)</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає мїфи народїв Африки; • пояснює і застосовує поняття: <i>магїя, анїмїзм, тотемїзм, релїгїя; язичник, космогонїчнї уявлення язичникїв, культовї мїфи</i>; • описує фантастичнїх товарин африканської мїфологїї
	<p>Американська мїфологїя Мїфи їндїанцїв Пївнїчної Америки. Створення свїту в уявленнях їндїанцїв. «Країни 7 печер». Тотемїзм мїфїв — обожнення рослин. Мїфи їндїанцїв Центральної Америки. Мїфи про верховне багатифункцїональне божество — «Богїню з косами». Культї. Основа релїгїйнїх вірувань — поклонїння верховнїй парї: Вогню і Землї</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає мїфи їндїанцїв; • пояснює і застосовує поняття: <i>магїя, анїмїзм, тотемїзм, релїгїя</i>; • описує культу, якї покладено в основу релїгїйнїх вірувань їндїанцїв Пївнїчної Америки

1	2	3
	<p>Японська міфологія Сукупність давньояпонської, буддійської й утвореної на їх основі пізньої народної міфологічної системи. В японській міфології немає єдиного творця. Початок — поява богів: Аме-но Мінаканусі, Такамімусубі, Камімусубі. Створення світу в уявленнях японців. Відображення вірувань давніх японців у мистецтві. Персонажі буддійської міфології.</p> <p>Корейська міфологія Зв'язок корейської міфології з історією країни та казковим світом. «Самгук саги» («Історичні записи періоду Трьох держав»), написані групою вчених під керівництвом придворного історика Кім Брусіка, «Корьоса» («Історія Корьоса»), написана групою вчених під керівництвом Чон Нін Чжи. Відображення «історичних» героїв у міфах. Перетворення міфів на народні перекази. «Міф про Всесвітній потоп», «Звідки з'явився Чумацький Шлях», «Легенда про Таї Гуня», «Як Сеул став столицею», «Як білий колір став кольором життя в Кореї»</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає початок — появу богів: Аме-но Мінаканусі, Такамімусубі, Камімусубі, створення світу в уявленнях японців; • показує на карті Японію; • пояснює і застосовує поняття <i>буддизм</i>; • наводить приклади високого рівня розвитку культури країн Сходу; • описує пам'ятки культури країн Сходу; • визначає основні здобутки культури, релігій Сходу, характерні риси державного устрою країн Сходу; • порівнює європейську та східні цивілізації; • аналізує наведені історичні джерела; • висловлює судження про особливості розвитку східних цивілізацій
	<p>Скандинавська міфологія Скандинавський народний епос (саги): «Едда» (ушлявлення верховного бога Одіна та інших богів — Тора, Ньорда, Сіва, Фрігги, Фреї, Хеллхейм). Вікінги — великі мореплавці. Боги-суперники. Велетні — пращури богів. Смертні боги. Продовження тем скандинавських міфів у літературі й музиці. «Пісня про Нібелунгів», опера Ріхарда Вагнера «Кільце Нібелунгів»</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає скандинавських богів; • пояснює і застосовує поняття: <i>саги, руни</i>; • наводить приклади мандрівок вікінгів; • визначає продовження тем скандинавських міфів у літературі та музиці
	<p>Міфологія германців Пантеон галльських богів. Релігія, близька до природи. «Священна омела», «Битва з деревами». Загадковий бог Луг. Ворони — божественні судді. Фантастичні тварини: бик із журавлями, змії з головою барана. Тварини, яким поклонялися: кінь, олень, галльський півень. Сила слова в міфах. Друїди. Галли. Історія, переплетена з міфами: «Священні гуси» (387 р. до н. е.), «Прокляте золото Дельф» (279 р. н. е.), «Вірна Епоніна» (69 р. до н. е.). Крилатий вислів: галльський півень. Продовження теми галльських міфів в опері Вінченцо Белліні «Норма»</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає галльських богів; • пояснює і застосовує поняття: <i>барт, друїди, галли</i>; • характеризує історію, яка переплетена з міфами; • визначає характерні риси міфології германців; • висловлює власне судження про внесок германців у світову духовну спадщину; • пояснює крилатий вислів <i>галльський півень</i>; • наводить приклади відображення галльських міфів у мистецтві
	<p>Англійська міфологія Боги та герої. Кельтська міфологія та її продовження в британських легендах. Що сталося зі скандинавською і галльською міфологіями, їх продовження в міфології британських друїдів. Шість пантеонів кельтських богів Британії. Друїди. Англійські герої: Боудіка, король Артур, сер Ланселот Озерний, Робін Гуд. Герой Британії — звичайна людина без чарівної сили. Продовження героїчної теми «лицарів круглого столу» в опері Андре Гретрі «Річард Левове Серце»</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає богів Британії; • пояснює і застосовує поняття <i>друїди</i>; • характеризує історію, яка переплетена з міфами (англійських героїв); • визначає характерні риси міфології британських друїдів; • висловлює судження щодо внеску англійської міфології у світову духовну спадщину;

1	2	3
		• наводить приклади англійських героїв
Повторення		
	Конференція, виставка, KBK, тематичний вечір тощо	

Література

1. Антонова И.А. Шедевры государственного музея изобразительного искусства им. А.С.Пушкина. — М.: Советский художник, 1986.
2. Арутюнов С.А., Светлов Г.Е. Старые и новые боги Японии. — М.: Наука, 1968.
3. Ашутин Н.С., Ашутина М.Г. Крылатые слова. — М.: Худож. лит-ра, 1988.
4. Арган Дж.К. История итальянского искусства. — Т. 1—2. — М.: Радуга, 1990.
5. Афанасьев А.Н. Поэтические воззрения славян на природу. — М.: Современный писатель, 1995.
6. Баландин Р.К. Сто великих богов. — М.: Вече, 2002.
7. Боннар А. Греческая цивилизация. — М.: Искусство, 1992.
8. Білик І. Золотий Ра: Геродотова історія у вільному переказі. — К., 1989.
9. Брис Бернар, Леверде Марсель. Галлы (мифы и легенды). — Париж—Москва, 1995.
10. Булашев Г. Український народ у своїх переказах, релігійних поглядах і міркуваннях. — К.: Довіра, 1993.
11. Варга Д. Древний Восток. У начал истории. — Будапешт: Корвина, 1985.
12. Булычев К. Англия (боги и герои). — Тверь: Полина, 1997.
13. Велесова книга. — М.: Менеджер, 1994.
14. Воропай О. Звичаї нашого народу. — К.: Оберіг, 1991.
15. Винничук Л. Нравы, обычаи древней Греции и Рима. — М.: Высш. шк., 1988.
16. Галегова О.В., Нікітіна І.П. Уроки історії стародавнього світу в 6 класі: Посіб. для вчителя. — К.: Освіта України, 2006.
17. Гиро П. Быт и нравы древних греков. — Смоленск: Русич, 2002.
18. Гладкий В.Д. Древний мир: Энциклопедический словарь. — Донецк: Отечество, 1997.
19. Глазычев В.Л. Гемма Коперника. — М.: Советский художник, 1989.
20. Головацький Я. Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія. — К.: Довіра, 1991.
21. Государственный музей искусства народов Востока. — М., 1979.
22. Грейвс Р. Мифы Древней Греции. — М.: Прогресс, 1992.
23. Гусманов И.Г. Греческая мифология. Боги: Учеб. пособ. — М.: Флинта, Наука, 2001.
24. Давидюк В.Ф. Українська міфологічна легенда. — Л.: Світ, 1992.
25. Двуречье. Боги и герои. — Тверь: Полина, 1996.
26. Дмитриева Н.А. Краткая история искусств. Т. 1—2. — М.: Искусство, 1989.
27. Древний Восток / Сост. М.В.Воскобойников. — СПб.: Респекс, 1998.
28. Дюмезиль Ж. Верховные божества индоевропейцев. — М.: Наука, 1986.
29. Знойко О.П. Міфи кийської землі та події старовини. — К.: Молодь, 1989.
30. Змієві вали: Українські народні легенди та перекази / Упор. С.В.Мишанич. — К.: Веселка, 1992.
31. Золотницький М.Т. Квіти в легендах і переказах. — К.: Довіра, 1992.
32. Золотослов: поетичний космос Давньої Русі / Упор. М.Москаленко. — К.: Дніпро, 1988.
33. Іванченко М. Дивосвіт прадавніх слов'ян. — К., 1991.
34. Огієнко І. Дохристиянські вірування українського народу: Історично-релігійна монографія. — К.: Обереги, 1992.
35. Египет. Боги и герои / А.Н.Куликов. — Тверь: Полина, 1995.
36. Евсюков В.В. Мифы о Вселенной. — Новосибирск: Наука, 1998.
37. Иванов Н.Н. 300 вопросов и ответов о мифологии. — Ярославль: Академия развития, 1997.
38. Калашников В. Мифы звездного неба. — М.: Белый город, 2008.
39. Каменева Е. Какого цвета радуга. — М.: Детская лит-ра, 1975.
40. Каныгин Ю. Путь ариев: Украина в духовной истории человечества. — К.: Украина, 1995.
41. Камышанова З.А., Камышанов К.А. 300 вопросов и ответов по истории и культуре Древнего мира. — Ярославль: Академия развития, 1998.
42. Кейпер Ф. Труды по ведийской мифологии. — М.: Наука, 1986.
43. Кенель Ален, Тортон Жан. Древние греки (мифы и легенды). — Париж; Москва: Ашетт; Диалог, 1995.
44. Кенель Ален. Море (мифы и легенды). — Париж—Москва: Ашетт—Диалог, 1995.
45. Керам К. Боги, гробницы, ученые. — М.: Иностр. лит-ра, 1960.
46. Килимчук С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Кн. 1—2. — К., 1993—1994.
47. Ковальчук Б. Українське народознавство: Книга для вчителя. — К.: Освіта, 1994.
48. Корольов-Старий В. Нечиста сила. — К., 1992.
49. Котляр Е.С. Африка: Боги и герои. — Тверь: Полина, 1996.
50. Космические легенды Востока. — М.: Сфера, 1992.
51. Космос древней Украины. — К., 1992.
52. Костомаров Н. Славянская мифология. — К., 1993.
53. Кочетов А.Н. Буддизм. — М.: Наука, 1983.
54. Краткий оперный словарь / Сост. А.А.Гозенпуд. — М.: Муз.Україна, 1989.
55. Крилатий кінь: міфи Давньої Греції. — К., 1983.
56. Куманецкий К. История культуры древней Греции и Рима. — М.: Высш. шк., 1990.
57. Куликов А.Н. Египет: Боги и герои. — Тверь: Полина, 1995.
58. Куликова Л.Б. История начиналась с мифов. Т. 1—3. — Симферополь: НАТА, 2003.
59. Кулагина Г.А. 100 игр по истории: Пособ. для учителей. — М.: Просвещение, 1983.
60. Кун Н.А. Легенды и мифы древней Греции. — Алма-Ата: Жалын, 1988.
61. Кононенко А. Персонажи славянской мифологии. — К., 1996.

62. Липинская Я., Марциняк М. Мифология древнего Египта. — М., 1983.
63. Лісовий І.А. Античний світ у термінах, іменах, назвах. — Л.: Вища шк., 1988.
64. Лозко Г. Українське язичництво. — К.: Український центр духовної культури, 1993.
65. Маркина В.Г., Темкина З.Н. Мифы древней Индии. — М.: Наука, 1975.
66. Максимов С.В. Крылатые слова. — М.: Гослитиздат, 1955.
67. Матяш І. Міф. Казка. Малі епічні жанри фольклору. — К., 1996.
68. Мертлик Р. Античные легенды и сказания. — М., 1992.
69. Мифы народов мира. Т. 1—2 / Гл. ред. С.А.Токарев. — М.: Советская энциклопедия, 1980, 1981.
70. Мифы и легенды древних египтян. — М., 1999.
71. Мифологический словарь. / Гл. ред. С.М.Мелетинский. — М.: Советская энциклопедия, 1990.
72. Мифологические, литературные и исторические сюжеты в живописи, скульптуре и шпалерах Эрмитажа. — Ленинград, 1978.
73. Мицик В.Ф. Свята сонячного циклу. — К.: Знання, 1991.
74. Маркович Н.А. Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян. — К., 1992.
75. Можейко И. 7 и 37 чудес. — М.: Наука, 1983.
76. Мороз П. Дидактичні матеріали з історії Стародавнього світу. — К.: А.С.К., 1998.
77. Муравьева Т.В. Сто великих мифов и легенд. — М.: Вече, 2002.
78. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу: ескіз української міфології. — К.: Політвидав, 1990.
79. Нікітіна І.П. Міфологія Стародавнього світу. Дидактичні матеріали. — Х.: Основа, 2004. (Серія «Бібліотека журналу «Історія та правознавство». Вип. 12).
80. Нужье Л.-Р. Майя, ацтеки и инки. Всемирная история для детей. — М.: ОЛМА-ПРЕСС, 1998.
81. Нехайрт А.А. Легенды и сказания Древней Греции, Древнего Рима. — М., 1987.
82. Парандовский Я. Мифология. — М.: Детская лит-ра, 1971.
83. Пепя Р. Ключі од вирію. — К.: Довіра, 1992.
84. Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології. — К.: Укр. письменник, 19932.
85. Потєбня А.А. О мифологическом значении некоторых обрядов и поверий. — М., 1965.
86. Подосинов А.В. Рим: боги и герои. — Тверь: Мартин; Полина, 1995.
87. Пушик С. Дараби пливуть у легендах. — К.: Рад. письм., 1990.
88. Рагаш К., Леверде М. Викинги. Мифы и легенды. — Париж—Москва: Ашетт; Диалог, 1995.
89. Рагаш К., Даво Ф. и др. Метаморфозы. Миф и легенды. — Париж—Москва: Ашетт; Диалог, 1996.
90. Рагаш К., Леверде М. Сотворение мира. Мифы и легенды. — Париж; Москва: Ашетт; Диалог, 1995.
91. Ригведа: избранные гимны / Пер. Т.Я.Елизаренковой. — М.: Наука, 1972.
92. Рыбаков В.А. Язычество древних славян. — М.: Наука, 1994.
93. Рубан В. Берегиня. — К.: Український письменник, 1992.
94. Сафиняк О.В., Чернюх Б.В. Латинський буквар. — Л., 1995.
95. Світло з неба: оповідання з книг Старого, Нового Заповітів / Переказав Ю.К.Рудько. — К.: Веселка, 1992.
96. Слабошпицький М. З голосу нашої Клію. — К.: Довіра, 1993.
97. Славянская мифология. Энцикл. словарь. — М., 1995.
98. Словарь античности. — М.: Прогресс, 1989.
99. Словник античної міфології / Укл. І.Я.Козовик, О.Д.Пономарів. — К.: Наук. думка, 1989.
100. Словарь русских суеверий, заклинаний, примет и поверий. — Н.Новгород: Братья славяне, 1996.
101. Смирнов С.Г. Задачи по истории Древнего мира: Учеб. пособ. для ср. шк. — М.: Мирос, 1992.
102. Скуратівський В. Місяцелік. Український народний календар. — К.: Мистецтво, 1993.
103. Скуратівський В. Покуть. — К.: Довіра, 1989.
104. Стеблин-Каменский М.И. Миф. — Ленинград: Наука, 1976.
105. Тахо-Годи А.А. Греческая мифология. — М.: Искусство, 1989.
106. Текин Е., Ермак В. Мифы древней Индии. — М., 1985.
107. Троянская война и ее герои. — М.: РОС-МЭН, 2001.
108. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / Пономарьов А.П. та ін. — К., 1991.
109. Українська минувшина. Ілюстрований етнографічний довідник. — К.: Либідь, 1994.
110. Черняк В.З. Семь чудес и другие. — М.: Знание, 1983.
111. Чмыхов Н. Истоки язычества Руси. — К.: Либідь, 1990.
112. Чубинський П. Ангели на сходах неба: народні повір'я та забобони. — К.: Глобус, 1992.
113. Шилов Ю. Брама безсмертя. — К.: Український світ, 1994.
114. Шморгун Е.Г. Забуті боги предків. — К.: Веселка, 1995.
115. Шофман А.С. Древний мир в лицах и образах. — Казань: КГПИ, 1990.
116. Юань Кэ. Мифы Древнего Китая. — М.: Наука, 1987.

І.НІКІТІНА, учитель-методист
спеціалізованої школи № 10, м. Суми

01708 — газета «Історія України»
+ журнал «Історія в школі»

Вартість передплати на 1 міс. — 27,43 грн

